

A Dicső Kálacsakra tantra¹

A dolgozatban kísérletet teszek a buddhizmus történetében utolsóként megjelenő, hatalmas kommentárirodalommal ellátott összegző tantrának, a Kálacsakra tantrának rövid bemutatására. Ez azért is igen nehéz feladat, mert csak Tibetben tizennyolc különféle átadási vonalát különböztették meg a fenti tanításnak, melyekben más-más értelmezéseket és gyakorlatokat találni. Régen az ilyen típusú hagyományok csak szűk kör számára voltak elérhetők, manapság azonban, ha csak Őszentsége a Dalai Láma által nyilvánosan adott Kálacsakra beavatások számát nézzük, publikussá, akár úgy is mondhatnánk, populárisává váltak. Mégis, mivel az Időkerék (sz.: *kālacakra*) tantrája a legmagasabb tantraosztályhoz tartozik, nehezen fejthetők meg titkai és gyakorlatai továbbra sem elérhetők a legtöbb ember számára, de még akár egy buddhista gyakorló számára sem könnyű tanításaiban részesülni.

Dolgozatomban a tibeti és szanszkrit kifejezéseket magyar átírásban adom meg, a nemzetközi átírásukat, ahol szükséges zárójelezem, vagy külön jelzem. A rengeteg előforduló kifejezés közül csak a feltétlenül szükségeseket látom el magyarázattal, mivel célom, hogy még az érthetőség keretein belül mozogjon a szöveg, de mégse menjen az olvashatóság rovására a túl sok lábjegyzet.

1. Az oki és okozati utak, a vadzsra-természet és a tantra jelentése

A buddhizmus tanítási rendszerét sokan sokféleképpen osztályozták a történelem során. Talán az egyik legérthetőbb felosztást a tibeti *Nub Szangyé Jese*² művében *A kontempláció szemének lámpása* c. munkában találjuk³. A tibeti buddhizmus nagy iskolái mind úgy tartják, hogy rendelkeznek Sákjamuni Buddha összes tanításával, ebbe beleértik nem csak a hínájána szuttákat⁴, a mahájána szútrákat⁵, de a tantrákat⁶, sőt olyan tanításokat is, melyeket a Magasztos nem személyesen adott át, hanem csak megjövendölte későbbi mesterek eljövételét, akik az adott rendszert majd tanítják⁷. Nub Szangyé Jese a fentiek alapján a Buddha tanításait négy nagy osztályba sorolja. A szútrák rendszere két nagyobb alkategóriából áll; az egyik a fokozatos szútra rendszere, mely magába foglalja mind a hínájána, mind pedig a mahájána szövegeit és módszereit, valamint a „hirtelen” szútra

1 sz.: *Srī kālacakra-nāma-tantra-rāja*, tib.: *dPal dus kyi 'khor lo rgyal po'i rgyud*

2 tib.: *gNub Sang rgyas Ye shes* (sz. 772) Padmaszambhava huszonöt fő tanítványának egyike

3 tib.: *bSam gtan mig sgron*, kiadva *bKra shis sgang pa* által Lehben 1974-ben. Csak részleges fordításai ismertek, de azok sem elérhetők a publikum számára.

4 a hínájána szutták legteljesebb formában a páli kánonban találhatók

5 a mahájána szútrák legnagyobb gyűjteménye a pekingi kánonban található

6 a tantrák legteljesebb gyűjteménye a tibeti kánonban található

7 A dzogcsen tanítások például ebbe a kategóriába esnek, hiszen Sákjamuni által megjósolt Garab Dordzse volt az első mester, aki ezen tanításokat kinyilvánította.

rendszere, mely tulajdonképpen nem más, mint a *csan*, vagy *zen*⁸. A szútra tanításokat összefoglalóan „oki utaknak” nevezik, hiszen a buddhaság okait ültetik el. A tantrákat „eredmény vagy okozati ösvényeknek” nevezik, hiszen magát az eredményt, a buddhaság állapotát gyakorolják. A tantráknak is két alosztálya létezik Nub Szangyé Jese szerint; a fokozatos tantrák rendszere, ezeket nevezzük általában tantráknak, és a „hirtelen” út, mely nem más, mint a *dzogcsen*⁹.

A fenti felosztásból jelen dolgozatunk témája szempontjából a fokozatos okozati ösvények kategóriája érdekes, hiszen ide sorolhatjuk a Kálacsakra tantrát. Talán érdemes még annyit elmondani, hogy a tibeti buddhizmusban a tantrákat két nagy időszakban fordították, ezért ősi és új fordítói hagyományról beszélhetünk¹⁰, a Kálacsakra az utóbbihoz tartozik.

A tantrák módszerének megértésében továbbá segítségünkre lehet még két kulcsfogalom tisztázása: a vadzsra és maga a tantra kifejezés. A tantrák ösvényét *vadzsrájának*, azaz vadzsra járműnek, gyémánt járműnek is nevezik. A vadzsra az elpusztíthatatlanság, áttetszőség és ragyogás szimbóluma. A tantrák szerint végső természetünk, a *vadzsratermészet* éppen ilyen, lerombolhatatlan, ragyogó, de lényegileg üres. Úgy is magyarázzák, hogy az üresség és világosság, üresség és energia, vagy üresség és gyönyör nemkettőssége maga a *buddha-természet*, ez az egyén legvégső állapota, mely nemmúló folytonosság. A folytonosság kifejezése maga a tantra. Éppen ezen természet teszi lehetővé, hogy a végeredményt, a lényegi állapotot gyakoroljuk, annak tulajdonságaival, vagy megnyilvánulásával, melyet tiszta látomásnak, avagy tiszta kiterjedésnek is neveznek. A tantrák ösvényén ezen tiszta kiterjedés az, melyet a gyakorló elképzel az istenség (tib.: *yidam*¹¹) és annak mandalája formájában, így jut el végül a középpontba a vadzsra-természethez. Az hogy közvetlenül a lényegre, vagy ahogy a fentiekben láttuk, annak tulajdonságaira fókuszálunk-e a gyakorlat végzése közben, majd lépésről lépésre jutunk el a lényeghez, ez végső soron a különbség a fokozatos és a hirtelen okozati ösvények között, azaz a vadzsrajána és a dzogcsen módszere között.

2. A szútra és tantra rendszere: egyezőségek és különbségek, a tisztátalan és tiszta látomás

A buddhista tanítások szerint a tantrák szervesen épülnek a szútrák rendszerére. Úgy is szoktak fogalmazni, hogy megfelelő alap nélkül nem gyakorolhatók a tantrák, és éppen ezen alapok vannak lefektetve a *szutrikus* hagyományokban. Röviden három olyan fő pontot

8 sz.: dhyāna, kínaiul csan, japánul zen, tibetiül pedig cig car ba, az elmélyedés iskoláinak is nevezik őket

9 tib.: rDzogs pa chen po, Nagy Tökéletességnek szokták fordítani, de Csögyál Namkhai Norbu Rinpoce szerint helyesebben: Teljes Tökéletesség. (Chögyal Namkhai Norbu 2008. 23.o.)

10 Az ősi fordítói (tib.: rNyingma) hagyomány Padmaszambhava (VIII. sz.) tevékenységétől datálható, az új (tib.: gSarma) fordítói hagyomány pedig Rincsen Zangpótól (958-1055).

11 személyes védőistenség (sz.: ístadevatā)

említenek, melyeknek szerepelnie kell egy tantrikus gyakorlatban is; ezek a menedék és bódhicitta, az üresség mélységes szemlélete valamint minden gyakorlat végén az érdemfelajánlás¹². A menedék természetesen a Három Drágakőre vonatkozik (*Buddha, Dharma, Szangha*), de ez még kiegészül a tantrák módszere miatt az úgynevezett Három Gyökérrel¹³, a Guruval, akitől a beavatásban részesülünk, a Jidammal, azzal az istenséggel, akinek a gyakorlatát, jógáját végezzük, valamint a tanítások védelmezőivel. Ez azért lényeges, mert az okozati, vagy eredmény ösvényét csak akkor járhatjuk, ha valaki az eredmény állapotát számunkra felmutatja a beavatás során (*Guru*), majd ezt az állapotot gyakoroljuk is (*Jidam*), valamint hagyatkozunk a tanítások védelmezőire, akik segítenek az ösvényen. Természetesen a fenti három teljes mértékben megfeleltethető a Három Drágakőnek. A bódhicitta keltésének értelme az, hogy minden lény javára szeretnénk elérni a megvalósítást, ezzel tehát a mahájána lényegiségét gyakoroljuk, az önzetlenséget. A második közös alap az üresség mélységes szemlélete, a *pradzsnyá* gyakorlata, ami azt jelenti, hogy a gyakorlás célja a fogalmiságon túli állapot elérése, ennek ugyanúgy szerepelnie kell a tantrikus gyakorlatban is. A harmadik pont az érdemfelajánlás a gyakorlat végén, mely azon kívánság, hogy a felhalmozott érdemek és bölcsesség révén minden érző lény valósítsa meg a buddha állapotot.

A különbségek szempontjából már az alapvető szemléletről esett szó, míg a szútrák (mahájána) rendszerében a buddha állapot az üresség és együttérzés, vagy a Két Igazság elválaszthatatlansága, addig a tantrák vadzsra-természetről beszélnek. A szútrákban nem találunk lényegi tanításokat az energia természetéről, a tantrákban azonban a testünkben található erőközpontok, *csakrák*, valamint vezetékek, *nádik* és tudatcseppek, *binduk* leírásával találkozhatunk¹⁴. Éppen ezért a módszerek is eltérnek egymástól. A tantrákban kiindulási alap a beavatás megkapása, mely szoros kapcsolatot alakít ki a Guru és a tanítvány között. Míg a szútra rendszere fogadalmakról beszél, addig a tantrákban az elkötelezettségek (sz.: *samaya*) megfogadása képezi a viselkedés alapját. A tantrikus *szamaják* leginkább a Guru, a meditációs istenség és a védelmezők felé való elkötelezettségről szólnak, valamint a módszerek titokban tartásáról, de ha nagyon le szeretnénk egyszerűsíteni a lényegüket, akkor minden pillanatban a tiszta látomás fenntartásáról¹⁵.

A gyakorlás szempontjából a tantrák olyan speciális módszereket alkalmaznak, melynek segítségével a mahájánában leírt három világkorszak, mely a teljes megvalósításhoz szükséges lerövidülhet a *legmagasabb tantrák*¹⁶ esetében akár egy életre is. A legfontosabb ilyen módszerek a vizualizációval egybekötött mantrák gyakorlása, valamint a fizikai testhez kapcsolódó energia gyakorlatok, mint például a fizikai jógák, légző gyakorlatok, speciális

12 hagyományosan ezen három pontot szokták a Három Magasztosságnak is nevezni (tib.: Dam pa gsum), vagy az erény három alapjának a gyakorlás elején, közepén és végén (Precious Vase 2008. 283.o.)

13 tib.: rTsa gsum

14 sz.: cakra, nādi, bindu, tib.: 'khor lo, rtsa, thigs le. Az energiatestünk, vagy más néven a Vadzsratest alkotórészei, annak vezetékei, energiái (sz.: prāṇa), központjai és lényegi esszenciái

15 Atisa értelmezése szerint

16 sz.: anuttara-tantra, lásd később a tantrák négyes felosztásánál

energiapontok stimulálása, az érzékszervek különleges alkalmazása, melyek révén a vágy és az ösztönerők az ösvényen segítő faktorként felhasználhatók. A magasabb tantrákban éppen ezért nem tiltják a húsevést, akár az alkohol fogyasztását, hanem azok uralásának módszereit tanítják, ezért találunk álomjógát, szakrális táncok, mandalatáncok gyakorlatait vagy a nemi egyesülés jógáit¹⁷ legfelsőbb szinteken. Manapság nagyon sok tantrikus írás került ki fordítások formájában, sokszor teljes félreértést okozva az olvasóban a fentiekkel kapcsolatban. Azonban a fenti módszerek csak igen komoly előkészületek után váltak működőképesé, hagyományosan hét éves szigorú elvonulás előzte meg az úgynevezett mérgek elixírré alakításának, azaz az ösztönerők felhasználásának sikeres alkalmazását, sok esetben még a hét év sem volt garancia arra, hogy a beteljesülés jelei megjelenjenek.

Így talán az is érthető, hogy az eredmény kapcsán is különbségek mutathatók fel a szútra és a tantra rendszere között, ilyenek például az illuzórikus test elérése, vagy a szivárványtest megvalósítása, vagy a Kálacsakra esetén az üres formák bölcsesség-testének elérése. De erről majd részletesen később. A végső eredmény, a buddhává válás szemszögéből azonban nincs különbség.

A tantrák szerint a fenti különleges módszerekkel a kibillent, szenvedésteli, múlandó létünk átalakítható egy tiszta mandalává, tiszta látomássá, egy *szambógakája buddha*¹⁸ világává. A jelenlegi testünk korábbi tetteink és szándékaink gyümölcse, ezért is nevezzük *karmikus testnek*, a karmikus testhez pedig karmikus tudat tartozik¹⁹. Ha azonban a tiszta, fényszerű, energiából álló test gyakorlatait végezzük, úgy az annak megfelelő, tiszta, fényszerű, ragyogó, megvilágosodott tudat jelenik meg. Ezért találjuk a dzogcsen tanításaiban azt, hogy a tantra nem más, mint az átalakítás ösvénye.

3. A tantrák négyes felosztása és az ösztönök kapcsolata

Ahogy a buddhista tanítások rendszerezése is különféle módon történt, ugyanígy a tantrák osztályozásánál is több felosztást találunk. Az új fordítói hagyomány szerint az egyik leggyakrabban alkalmazott rendszer a négyes felosztás²⁰. A tanítványok képessége szerint emelkedő sorrendben az első a *krija tantrák* osztálya, mely rengeteg tisztulási metódust tartalmaz, mint például a rituális fürdőzés, fehér ruha viselete, tiszta ételek fogyasztása, az asztrológiai állások figyelembe vétele stb. A gyakorlatok a Három Család²¹ rendszerében történnek, az istenségeket magunk előtt a térben képzeljük el és a tisztító gyakorlatokon keresztül egyre inkább képesek vagyunk befogadni bölcsességüket, tulajdonságaikat, mint

17 a gyönyör alkalmazása az ösvényen (sz.: mahāsukha)

18 a Három Test (sz.: trikāya) rendszere a mahájánában is megtalálható, mint az ösvény végső célja: Törvénytest (sz.: dharmakāya), Gyönyörtest (sz.: sambhogakāya) és a Látszattest (sz.: nirmānakāya)

19 az öt szkandha tanítása, a forma elválaszthatatlan a tudatosságtól (sz.: rūpa és a vijñāna)

20 leginkább Nágárdzsúna nevéhez köthető (Chögyal Namkha Norbu 2008. 157.o.)

21 tib.: rigs gsum mgon po. A Vadzsra család legfőbb képviselője Vadzsrapáni, a Lótusz családé Avalokitésvara és a Buddha családé Manydzsusrí.

például *Avalokitésvara* esetében a megvilágosodott együttérzés. Ezt a tantra csoportot nevezik még a „rápillantás” tantráinak is, egyfelől azért mert a meditáció egy bizonyos fokán az istenség ránéz a gyakorlóra, másfelől (saját interpretáció) talán azért is, mert ahhoz az ösztönös erőhöz nyúl hozzá, amit akkor érzünk, amikor vágyaink tárgyát megpillantjuk.

A második tantra osztály a *csarjá tantrákat* foglalja magában, itt már kevesebb a rítus, több belső meditációs módszert találunk, légző gyakorlatokat stb. Ezeket nevezik még a „rámosolygás” tantráinak is, mert az istenség akár hangján keresztül is megnyilvánul. Hétköznapi szinten kapcsolhatjuk ahhoz az állapothoz, amit akkor érzünk, amikor a vágyunk tárgya ránk mosolyog, vagy hozzánk szól.

A harmadik osztály a *jógatantrák* csoportja, ahol már megtaláljuk a Buddha családok ötös mandaláit²² és az istenség nem csak tőlünk függetlenül létezik, hanem a gyakorlat egy előrehaladottabb fokán saját létezésünket egyesítjük vele és mandalájával²³. Az ide tartozó tantrákat nevezik még a „megérintés” tantráinak, hiszen itt közvetlen kontaktus tapasztalható az elképzelt istenségekkel, természetesen csak a meditáció igen magas fokán. Analóg ez azzal, amikor vágyaink tárgya meg is érint minket, az ekkor felkelő erő az, amivel lényegileg ez a tantra rendszer gyakorlata foglalkozik.

A negyedik csoport a felülmúlhatatlan tantrák osztálya (*anuttara tantrák*), mely tantrák közös jellemzője, hogy a hétköznapi élet minden cselekedetére találunk bennük átalakító módszert, kezdve akár a fogmosástól, az étkezésen át, az alvásig. Ebbe a tantra osztályban találjuk meg a nemiséggel kapcsolatos gyakorlatokat, ezért a „nemi egyesülés” tantráinak is nevezik őket, tulajdonképpen a legerősebb ösztönerőinkhez képesek az ide tartozó módszerek hozzányúlni, ez azzal az ösztönerővel hozható összefüggésbe, amikor a vágyaink tárgyával egyesülünk. A Kálacsakra az anuttara tantrák köréhez tartozik.

4. Az anuttara tantrák fajtái, főbb képviselőik, a Kálacsakra jelentése

Az anuttara tantrák, ahogy már láttuk a fokozatos eredmény ösvényéhez tartoznak. Ez azt jelenti, hogy az első lépésben egy buddha formatestén és mandaláján, kiterjedésén történik a meditáció, ezt nevezik a *felépítés fokának*²⁴, majd ezután ezen állapottal egyesítjük a fizikai létezésünket is, annak energia aspektusain át, ezt nevezzük *beteljesedés fokának*²⁵. Az, hogy melyik tantrában melyik fokozat kap nagyobb hangsúlyt, ettől függően sorolhatjuk a tantrákat az Atyatantrák osztályába, ahol a külső aspektus, a felépítés, a vizualizáció, valamint az istenség cselekedetei a kidolgozottabbak, valamint Anyatantrák osztályába, ahol a belső aspektus, a beteljesedés foka kap nagyobb szerepet. Az első csoportba tartozik például a

22 Buddha, Vadsra, Ratna, Padma és Karma családok, legfőbb képviselőik sorrendben Vairocsana, Aksobhja, Ratnaszambhava, Amitábha és Amogasziddhi buddhák.

23 ezért is hívják jóga, azaz az egyesülés tantráinak

24 sz.: utpattikrama, tib.: bskyed rim

25 sz.: sampannakrama, tib.: rDzogs rim

Guhjaszamádza tantra, vagy a *Jamántaka* tantra, míg a másodikba a *Csakraszamvara*, *Héavadzsra* vagy a *Vadzsrájóginí* tantrát említhetjük, mint legismertebbeket. A Kálacsakrát leginkább a Nemkettős vagy Semleges tantrák körébe sorolják, mivel rendszerében ugyanolyan szerepet kap mind a felépítés, mind pedig a beteljesedés gyakorlata.

A tantrák egyik igen érdekes sajátossága, hogy a címükben maga a végső állapot is benne foglaltatik, ezért is találunk olyan kommentárokat, melyek kizárólag az adott tantra címét magyarázzák az alap, ösvény és gyümölcs szemszögéből²⁶. Mit is jelent tehát a tantra címe. A szanszkrit *kāla* kifejezés időt jelent elsősorban, azonban az idő avagy a tökéletes jelenlét definíciója a tantra szerint a nagy gyönyör vadzsrája, mely a módszerre utal, és magára Kálacsakra férfi istenségre, míg a szanszkrit *cakra* kifejezés, mely alapvetően kört jelent, a tantra szerint az üres formák táncára, vagy körére, a bölcsességre²⁷ és Kálacsakra társnőjére Visvamátára utal. A *kāla-cakra* tehát a nagy gyönyör vadzsrájának és az üres formák körének egysége, vagy a nemmúló boldogság és üresség elválaszthatatlansága, maga a buddha állapot.

5. A Kálacsakra tantra története, két időpont, két mandala

A tantrákat a Buddha nem a fizikai formájában tanította, hanem megnyilvánulások által. Csak a magas képességekkel rendelkező lények, mint a bódhiszattvák képesek a tiszta látomás, vagy a *szambhogakája* világát érzékelni, ezért a tantrák jellegüknél fogva titkosak. A Kálacsakra tantrát Sákjamuni Buddha a dél-indiai *Srī Dhānyakataka*²⁸ sztúpában nyilvánította ki *Sambhala*²⁹ uralkodójának, *Szucsandra*³⁰ királynak a kérésére a harmadik holdhónap teliholdján³¹. Érdekes, hogy egy olyan tantra esetében, mint a Kálacsakra, melynek egyik leglényegesebb eleme az asztrológia, mégis a különféle hagyományok alapvetően két időponthoz kötik a tantra kinyilvánítását, az egyik vonal szerint a Buddha megvilágosodása utáni évben, a másik szerint pedig a Buddha parinirvánája előtti évben történt az esemény. (Csak mellékesen tenném hozzá, hogy a Kálacsakra asztrológiai rendszere a Buddha távozását

26 alap (tib.:gzhi), ösvény (tib.: lam), gyümölcs (tib.:dre bu) hármassága fog át egy jánát, azaz járművet, ezért is találjuk meg ezen felosztást a leggyakrabban a kommentár irodalomban

27 a tantrák egyik lényegi definíciója, hogy egységben tanítják a módszert és a bölcsességet, míg a szútra hagyományában elválasztva gyakorolják az upáját (tib.: thabs) és pradzsnyát (tib.:shes rab)

28 sz.: *Srī Dhānyakataka* stūpa, története az ősi időkre nyúlik vissza, amikor egy éhínség alkalmával Vishnu egy hatalmas rizshegyet dobott a földre, ennek emlékére emelték a sztúpát, mely sokáig a világ leghatalmasabb dómja volt

29 Sambhala (sz.: *śambhala*, tib.: *shambhala*) helyét illetően igen sok elképzelés látott napvilágot, az egyik szerint Pakisztán környékén lehetett, a másik a Góbi sivatagba teszi, de Őszentsége a Dalai Láva egyik tanításában azt mondta, hogy nem a földünkön található. Többen elutaztak Sambhalába az idők során, de még a XX. századból is származnak esetek, például az idősebb Szerkong rinpoce gyümölcsöt és virágot is hozott onnan, Khamtrul rinpoce pedig egyik elvonulása során járt Sambhalában.

30 Szucsandrát Vadzsrapáni megtestesülésének tartják

31 hagyományosan ez a Kálacsakra ünnep, egyben ez a hónap a Kálacsakra újév kezdete is

(*parinirvána*) Kr.e. 875-re teszi³².) Bár a tantra szövege Szucsandra kérdéseiből és a Kálacsakraként megnyilvánult Buddha válaszaiból áll, mégis úgy tartják, hogy a tiszta látomás terében közvetlen a megtapasztalás, tehát nincs szükség a verbalításra. A Buddha tehát megnyilvánult Kálacsakraként és bemutatta a Holdházak nagy mandaláját, annak 1620 istenségével együtt, valamint a Vadzsrabeszéd kisebb mandaláját 722 istenséggel. Újabb érdekesség, hogy jelenleg csak a kisebb mandala leírása és gyakorlata ismert, nem tudjuk, hogy hogyan nézett ki a nagy mandala, ennek egyik elsődleges oka az, hogy a később Szucsandra által leírt tantrának³³ csak a tömör változata³⁴ és annak kommentárja³⁵ található meg földünkön, az eredeti gyökértantra³⁶ nem.

A Kálacsakra tantrában két kronológiai vonal található, az egyik Sambhala királyainak láncá, akik mind a Kálacsakra vonalának hordozói is voltak, a másik pedig India, később pedig Tibet történelméhez kapcsolódik a tantra átadási vonala szempontjából.

Szucsandrát hét király követte, mind 100 évig uralkodott, majd következett *Manydzsusrí Jasz*, akinek az idejében az ország teljes lakossága a Kálacsakra beavatottjává vált, ezzel a kasztok megszűntek, csak egyetlen kaszt, a „vadzsracsalád” maradt. Ő írta meg a jelenleg ismert *Sűrített Kálacsakra tantrát* (1024 sorban). Innentől kezdve a királyokat *rigdeneknek*³⁷ nevezik. Utóda *Kulika Pundarika* írta meg a Foltatlan Fényt, a *Vimalaprabhát*, mely a Sűrített tantra kommentárja, ennek szövege is ismert. Majd a tantrában foglalt jóslat szerint még további 17 király fog uralkodni, a 25. lesz az, aki elsőpri az eretnek tanításokat a földön egy háború során és bevezeti a tiszta Tant.

Úgy tartják, hogy *Dignága* idejében az egyik király, a hetedik Rigden, Vishnugupta mágikus úton járt Kasmírban sok csodát tett, vadzsraja tanításokat adott. Az őt követő király idejére teszi a tantra Mohamed fellépését „Mlekkában”. Később egy *Mahákálacsakrapádaként*³⁸ ismertté vált jogi utazásai során találkozott Sambhala 11. királyával, majd el is látogatott hozzá, ahol részesült a tantra beavatásában, szövegeiben és gyakorlataiban. De nem tőle, hanem a fiatalabb Kálacsakrapádától³⁹ terjedt el a hagyomány úgy a X. század idején Indiában, akinek fia *Nálandrapa* tanítványa volt a kasmíri *Szomanátha*, aki a hagyományvonalat először Tibetbe vitte. A Kálacsakra időszámítást pedig a hatalmas pandit, *Atísa* vezette be Tibetben (melynek kezdő éve 1027).

6. A Sűrített Kálacsakra öt fejezete

32 Szakja Pandita szerint pedig Kr.e. 2134-re

33 címe: Paramādibuddha-tantra, mely 12 000 sorból áll

34 sz.: Laghu kálacsakra-tantra

35 sz.: Vimalaprabhā

36 sz.: mula-tantra (tib.: rtsa rgyud)

37 tib.: rigs ldan, jelentése nemes család tagja vagy a vonal hordozója, a család ura

38 eredeti neve Manydzsuvadzszra

39 eredeti neve Sríbhadra volt

A Kálacsakra tantra az időt három nagy ciklusként tárgyalja, az első a külső idő köre, mely kívül tapasztalható változások módját írja le, a második a belső idő köre, mely alapvetően az egyén belső ciklusaival, életperiódusaival, belső energiáinak a mozgásával függ össze. A harmadik a változó idő köre, mely az első kettő megtisztításáról szól, magáról a gyakorlatról, mely elvezet Kálacsakra, azaz a tökéletes buddhaság megvalósításáig. A Sűrített Kálacsakra tantra követi a fenti felosztást, első fejezete a külső Kálacsakrával, második a belsővel, majd a további három a változó Kálacsakra lépéseit, a beavatást, majd a gyakorlatot, végül pedig az eredményt tárgyalja.

A külső Kálacsakra fejezetében igen érdekes magyarázatokat találunk az Univerzum szerkezetéről, mely eltér az Abhidharma szokványos leírásától, valamint a Világegyetem létrejöttéről, melyet a tantra az elpusztíthatatlan tér-részecskéből⁴⁰ vezet le, amiből minden anyagi keletkezik, és ahová a nagy világkorszakok végén bekövetkező tűz révén minden visszatér⁴¹. Mivel az egész tantra az idővel foglalkozik, természetesen ezek idejét, periódusait is tárgyalja. Kitér Sambhala leírására, a királyok megjövendölt tevékenységére és uralkodási periódusaira, majd egy rendkívül nehezen értelmezhető szövegrészben az asztrológiai számításokra tér ki, ahol a számok kódoltan szerepelnek⁴², melynek révén kiszámíthatjuk egy adott időpillanat minőségét a hozzájuk tartozó konstellációkat stb. Mindezen témákat a mandala felépítése szemszögéből tárgyalja.

A belső Kálacsakra szintén a mandala szerkezete alapján elemzi a hangokat, majd ezekkel kapcsolatosan végigvezet minket a fizikai test kifejlődésén át egészen a halálig, annak jeleit is sorra véve. A Kálacsakra nem foglalkozik a köztes léttel, tanításai a fizikai testben elérhető megvilágosodást célozzák. Ezen fejezet a testen belüli energiák asztrológiai periódusait taglalja, összekötve az orvoslással, de találunk alkímiai recepteket is benne az aranycsináláshoz. A tantra teljes szövegét a test részeként elemzi, sorra veszi a többi buddhista filozófiai iskolákat is, ezeket is elhelyezve a test különféle energia központjaiba, de kitér más vallásokra is⁴³. Részletes leírását adja a Vadzsratestnek, és ezen keresztül mutatja be a külső világot és a belső világot is, leírva a Vadzsratestünk vezetékeit, energiáit, csakráit, lényegi cseppjeit, a hozzájuk kapcsolódó hangokat és asztrológiai elemeket. Az egész tantra egyébként az analógiákra épül, az analógiák alapja pedig maga a Kálacsakra mandala⁴⁴.

A változó Kálacsakra első fejezete a beavatásról szól. A beavatás a kapu az ösvényre, mely által egy szoros, úgynevezett vadzsra-kapcsolat jön létre a Mester és a tanítványok között, valamint a tanítványok között is. Ez a kapcsolat egészen a megvalósításig szól. A Kálacsakra tantra beavatása két hétig tart, bár manapság három nap alatt, sőt egyes rendszerekben egy

40 a szöveg az atomok szerkezetét is tárgyalja

41 érdekes párhuzam a Nagy Bumm elméletével

42 például a kettőt a szem szó fejezi ki, a hármat a drágakő (triratna), a nullát pedig az üresség

43 érdekes tény, hogy mind az iszlámot és a kereszténységet a titáni (aszúra) dharmák körébe sorolja

44 részletes kifejtése a Vesna A. Wallace 2001. The Inner Kālacakratantra

nap alatt is részesülhetünk benne⁴⁵. A mandala elkészítése az első lépés, itt történik például a Földistennő rituális tánca a *gelug* vonal hagyománya szerint, majd az önbeavatás lépései után a Felajánlás szertartásos tánca következik⁴⁶ a tanítványok felkészítésének 12 lépésével indul a tulajdonképpeni beavatás. A Kálacsakra hét beavatásról beszél a „gyermekkor mintájára”, ami azt jelenti, hogy hét lépésben születünk meg az istenség formájában, a víz beavatás analóg a csecsemő meglocsolásával, a korona az első hajvágással, végül a hetedik, az engedély beavatás arra utal, amikor a gyermek megtanul olvasni. Legtöbbször ezt a hét beavatást adják a Mesterek⁴⁷, de ritkán a Magasabb és Legmagasabb beavatások is sorra kerülnek. Mindkettő négy-négy pontból áll, és a nemi érettség, a szexualitással kapcsolatosak. A legutolsó beavatás a Vadzsramester beavatás, természetesen ebben akkor van értelme részesülni, amikor a tanítvány magas szintre jut a gyakorlásban, amikor már ő is részesíthet másokat a beavatásban.

A változó Kálacsakra második fejezete, azaz a Sűrített tantra negyedik fejezete a gyakorlatról szól, azaz az ösvényjárásról⁴⁸. Hasonlóan a többi anuttara tantra rendszeréhez itt is két szintről beszélhetünk, a korábban már említett felépítés és beteljesedés lépéseiről. A felépítés teljes napi gyakorlata öt órát vesz igénybe, csak a Védelmi kör rész önmagában két óráig tart, ahol egy hatvan istenségből álló mandalán kell szemlélődnünk, annak mantráit recitálni, és a testünk minden porcikáján gyökérhangokat kell elképzelni stb. A tantrák képzelet gyakorlatait, a felépítés gyakorlatát, mely szabályos rendet követ *szádhaná*-nak nevezzük. A Kálacsakra esetében a felépítés szintjét akkor sikerült beteljesítenünk, amikor kettő, vagy máshol⁴⁹ négy óráig képesek vagyunk rezzenetlenül egy borsószem méretű kék gömbben a homlokunk előtt vizualizálni a teljes mandalát, annak mind a 722 istenségével együtt⁵⁰. Természetesen ezeket a gyakorlatokat leginkább már csak elvonulásban végzik. A felépítés gyakorlatát követi a beteljesítés foka, ahol például a *szakja* és a *kagyü* vonalakon egy 108⁵¹ lépésből álló fizikai jógasort gyakorolnak, mely Virupától származik. A beteljesedés hat jógából áll:⁵²

- a visszavonás (sz.: *pratyāhāra*) jógája egy fél éves sötét elvonulással kezdődik, ahol a jóginak teljes sötétségben kell időznie, célja hogy az érzékeket visszavonja, a tudatának belső látomásait, (szokványos szinten halál jeleit) megtapasztalja. Majd ugyanezen állapotokat a nappali világosságban is észlelnie kell.

45 ha nem homokmandalából, hanem csak a mandala előre elkészített térbeli, vagy sík ábrázolásából adják

46 szintén a *gelug* vonalon, Butön Rincsen Drub hagyományvonal

47 részletes leírása: The Dalai Lama 1989. *Kālachakra Tantra, Rite of Initiation*

48 részletesen Geshe Lharampa 2001. *A commentary on the Kalacakra tantra*

49 Congkapa vonalán

50 így érik el a samatha, vagy nyugodt időzés állapotát, a tökéletes egyhegyűséget a vizualizáció segítségével

51 Táranátha, *Sbyor ba yan lag drug pa'i man nang snying po'i 'khrul 'khor kyi sdoms pa thegs so*

52 a híres Szadangajóga (sz.: *śaḍaṅga-yoga*, tibetiül *sByor drug*) rendszere: *Pratyāhāra, Dhyāna, Prāṇāyāma, Dhāraṇā, Anusmṛti* és *Samādhi* Urban Hammar 2008, 10.o.

- az meditatív koncentráció (sz.: *dhyāna*) a fenti tapasztalatot stabilizálja. Az első két lépés a testhez tartozik, a homlok energiaközpontban nyílik a központi vezeték és analógiába hozható a mahájána ösvényén az Adás és az Erény tökéletességével⁵³
- a légző gyakorlatok (sz.: *prāṇāyāma*) a harmadik lépés, ahol a légzést összekötjük a mantrával, így koordinálva a belső energiákat
- a megtartás (sz.: *dhāraṇā*) a légzés leállításának tapasztalata. A fenti két lépés a beszéd megtisztítását eredményezi, a gyökércsakránál nyílik a központi vezeték és megfeleltethető a Türelem és Törekvés tökéletességének⁵⁴
- a felidézés, éberség (sz.: *anusmṛti*) a gyönyör négy szintjének tapasztalásáról szól, amikor az elemek feloldódnak a központi csatornában, itt gyakorolják a belső hő gyakorlatát⁵⁵
- az elmélyedés (sz.: *samādhi*) jógája szól tulajdonképpen a szexuális egyesülés gyakorlatáról⁵⁶. Összességében a fenti két lépés a tudat megtisztításához kapcsolódik és megfeleltethető az Összpontosítás és Bölcsesség tökéletességének⁵⁷

A hat jóga után következik a Mahāmudra⁵⁸ szintje, ahol elválaszthatatlanná válik a felépítés és beteljesedés foka, ez a gyümölcs tapasztalata, erről szól a tantra ötödik fejezete.

Dolgozatom szinte végletekig tömörített formában próbálta összefoglalni azon információkat, melyeket érdemes tudni akkor, ha valaki a Kálacsakra tantra misztikus világához közelebb szeretne kerülni. De, mint mondják, más a cukor ízéről beszélni, és más megkóstolni azt, hiszen az ilyen gyakorlat orientált rendszerről intellektuális szinten beszélni csak részleges információkkal szolgálhat, nem is beszélve a tantrikus fogadalmakról, mely szerint a beavatás és gyakorlat titkait kiadni nem szabad.

Bibliográfia

Chögyal Namkhai Norbu 2008. *The precious Vase (Instructions on the base of Santi Maha Sangha)*. Arcidosso, Italy: Shang Shung Edizioni

The Dalai Lama 1989. *Kālachakra Tantra, Rite of Initiation*, Edited, translated and introduced by Jeffrey Hopkins, London: Wisdom Publication

53 dāna és śīla pāramitā

54 kṣānti és virya pāramitā

55 tib.: gtu mo

56 részletes magyarázatok a hatágú jógáról: Sferra Francesco 2000. *ṢAḌAṆGAYOGA BY ANUPAMARAKṢITA*

57 dhyāna és prajñā pāramitā

58 sz.: mahāmudra, Nagy Szimbólum, vagy Teljes Szimbólum, mivel ezen a szinten minden jelenség csak szimbólum a tudat terében túl minden megkülönböztetésen

Geshe Lharampa Ngawang Dhargyey 2001. *A COMMENTARY ON THE KALACAKRA TANTRA*, LIBRARY OF TIBETAN WORKS & ARCHIVES

Hammar Urban 2005. *Studies in the Kālacakra Tantra*, Department of Ethnology, History of Religions, and Gender Studies History of Religions, STOCKHOLM

Sferra Francesco 2000. *THE ŚAḌAṄGAYOGA BY ANUPAMARAKṢITA*, text and annotated translation, ROMA ISTITUTO ITALIANO PER L' AFRICA E L'ORIENTE

Vesna A. Wallace 2001. *The Inner Kālacakratāntra, A Buddhist Tantric View of the Individual*, Oxford University Press

Tibeti forrás:

Tāranātha, *Sbyor ba yan lag drug pa'i man nang snying po'i 'khrul 'khor kyi sdoms pa thegs so* (A Hat Ágú Jóga yantra gyakorlatainak titkos instrukciói lényegének összefoglalása)